



Kulturdepartementet

Sendt pr.e-post: postmottak@kud.dep.no

Deres ref.: 16/1857

Dato: 2. september 2016

Vår ref.: 226282

Høring om ny åndsverklov

1. Innledning

Vi viser til departementets høringsbrev av 17.3.2016 vedrørende ovennevnte høring.

Det er en prioritert oppgave for Advokatforeningen å drive rettspolitisk arbeid gjennom høringsuttalelser. Advokatforeningen har derfor en rekke lovutvalg inndelt etter fagområder. I våre lovutvalg sitter advokater med særskilte kunnskaper innenfor det aktuelle fagfelt og hvert lovutvalg består av advokater med ulik erfaringsbakgrunn og kompetanse innenfor fagområdet. Arbeidet i lovutvalgene er frivillig og ulønnet.

Advokatforeningen ser det som sin oppgave å være en uavhengig høringsinstans med fokus på rettssikkerhet og på kvaliteten av den foreslåtte lovgivningen.

I saker som angår advokaters rammevilkår vil imidlertid regelendringen også bli vurdert opp mot advokatbransjens interesser. Det vil i disse tilfellene bli opplyst at vi uttaler oss som en berørt bransjeorganisasjon og ikke som et uavhengig ekspertorgan. Årsaken til at vi sondrer mellom disse rollene er at vi ønsker å opprettholde og videreutvikle den troverdighet Advokatforeningen har som et uavhengig og upolitisk ekspertorgan i lovgivningsprosessen.

I den foreliggende sak uttaler Advokatforeningen seg som ekspertorgan. Saken er forelagt lovutvalget for immaterial- og markedsføringsrett. Lovutvalget består av Are Stenvik (leder), Ingvild Hanssen-Bauer, Hans Erik Johnsen, Stine Helén Pettersen, Thomas Rieber-Mohn og Martin Berggreen. Høringen er også forelagt lovutvalget for europa- og konkurranserett, som ikke hadde noen merknader til høringen.

Advokatforeningen avgir følgende høringsuttalelse:

2. Sakens bakgrunn

Kulturdepartementet har lagt frem for høring et forslag til en ny åndsverklov, som skal erstatte gjeldende lov om opphavsrett til åndsverk mv. av 12. mai 1961 nr. 2. Gjeldende lov er endret en rekke ganger, og fremstår som fragmentert og vanskelig tilgjengelig. Et hovedformål er å gjøre den nye loven enklere tilgjengelig og mer moderne, blant annet ved at loven tilpasses den digitale utviklingen. Samtidig tar departementet sikte på å tilpasse loven bedre til EU- og EØS-retten. På enkelte områder hvor EU- og EØS-retten overlater til medlemsstatene å treffe valg, tar departementet sikte på å endre gjeldende rett. Et hovedmål for lovutkastet har vært å sikre rettighetshavere inntekter, for at skapende og utøvende kunstnere i større grad skal kunne leve av sin kunst, og for å stimulere investeringer i kreativt innhold.

2. Advokatforeningens kommentarer

2.1 Generelle merknader

Advokatforeningen er enig i at det er behov for en ny åndsverklov, og støtter departementets målsettinger om forenkling og modernisering. Advokatforeningen er også enig i at loven bør tilpasses EU- og EØS-retten på en bedre måte, slik at norske rettsanvendere kan praktisere loven i samsvar med sekundærlovgivning og rettspraksis uten å komme i et anstrengt forhold til lovens ordlyd.

Advokatforeningen er videre enig med departementet i at det bør tas hensyn til de opprinnelige (originære) rettighetshavernes særlige behov, og at reglene må utformes under hensyn til at visse grupper av rettighetshavere – særlig på den frie kunstens og litteraturens områder – ofte vil være en «svak» part i kontraktsforhandlinger. Foreningen mener likevel at lovforslaget på noen punkter går lenger enn nødvendig i prioriteringen av rettighetshaverene, og at noen av de særregler som foreslås innført, er unødvendige. Dette vil vi komme tilbake til nedenfor.

I tilknytning til dette, vil Advokatforeningen bemerke at den ikke kan slutte seg til forslaget om å innføre i loven en egen formålsbestemmelse (§ 1-1). Opphavsrettsområdet er preget av et uvanlig komplekst sett av legislative hensyn og avveininger av slike, og dessuten av til dels skarpe interessekonflikter. En formålsbestemmelse vil ikke være i stand til å gjenspeile alle de hensyn som ligger til grunn for lovens regler, og risikoen er stor for at en formålsbestemmelse vil bli (mis)brukt for fremme av visse interesser på bekostning av andre. Prinsipielt er Advokatforeningen av den oppfatning at formålsbestemmelsen bør utgå. Subsidiært bør den omformuleres slik at den gjenspeiler alle de hensyn som ligger til grunn for opphavsretten, uten å gi uttrykk for noen bestemt prioritering av hensynene.

Foreningen kan heller ikke se at noe vil være vunnet ved å innføre en paragraf som lister opp lovens innhold (§ 1-2).

Til terminologien i lovutkastet vil Advokatforeningen bemerke at den slutter seg til likestillingstanken som ligger bak forslaget om et kjønnsnøytralt begrep for skaperen av verket. Det er ikke tilsiktet noen realitetsendring ved forslaget, og rent rettslig har det etter Advokatforeningens syn ingen betydning hvilken av de foreslåtte ordlyder, «*opphaver*» eller «*opphavsperson*», som velges. Advokatforeningen stiller seg dog tvilende til riktigheten av innvendingen departementet har mot den sistnevnte benevnelsen – at bruk av uttrykket «*opphavsperson*» kan skape tvil om det også omfatter juridiske personer. Etter foreningens syn er «*opphavsperson*» å foretrekke, fordi det språklig sett er mest naturlig og umiddelbart vil bli forstått. Dette ordet vil bli brukt i det følgende.

Advokatforeningen er enig i departementets forslag om å beholde uttrykket «åndsverk» og departementets begrunnelse for det, og i departementets forslag om å sløyfe bruken av uttrykket «vitenskapelige» i beskrivelsen av de verkstyper som vernes av loven. Materielt er det ingen tvil om at vitenskapelige verk fullt og helt konsumeres av begrepet *litterære* verk, og hensynet til nordisk rettsenhet og samsvar med internasjonale konvensjoner er etter Advokatforeningens syn en tilstrekkelig begrunnelse for forslaget. I tillegg viser erfaring at man regelmessig møter den misforståelse, at også annet enn kunstneriske og litterære verk kan oppnå vern under loven, f.eks. tekniske frembringelser. En fjerning av uttrykket «vitenskapelige» vil kunne bidra til å redusere sjansene for slik misforståelse. I det følgende vil Advokatforeningen behandle de materielle endringsforslagene i høringsnotatet og enkelte lovtekniske spørsmål.

2. Grunnleggende bestemmelser (lovutkastets kapittel 2)

2.2.1 Til § 2-1 – gjenstand for opphavsrett

Advokatforeningen er prinsipielt enig i forslaget om at verkshøydekravet lovfestes. Mye tyder på at åndsverkloven i stadig økende grad leses av befolkningen generelt, og det bør derfor etter Advokatforeningens syn være et siktepunkt å utforme loven slik at sentrale vilkår fremgår av lovteksten. Advokatforeningen noterer at departementets forslag er inspirert av Høyesteretts artikulering av verkshøydekravet, gjennom en rekke dommer. Imidlertid er Høyesteretts ordvalg omskrevet i departementets forslag, på en måte som etter Advokatforeningens syn skaper unødig uklarhet. Måten ordet «original» er brukt på i departementets forslag, kan for det første gi grunnlag for den misforståelse at det skulle gjelde et objektivt originalitets- eller nyhetskrav. For det annet kan uttrykket «åndsvirksomhet» gi grunnlag for den misforståelse at verket må være skapt som ledd i økonomisk virksomhet.

Advokatforeningen foreslår på denne bakgrunn å endre ordlyden «*original og individuell skapende åndsvirksomhet*» i forslagets § 2-1 annet ledd, til «*individuell skapende åndsinnatts*». Terminologien bør også harmoniseres med § 2-6, hvor departementet bruker uttrykket «*skapende innsatts*», men hvor det etter Advokatforeningens oppfatning kan og bør brukes «*skapende åndsinnatts*».

2.2.2 Til § 2-2 – opphavsrettens innhold

Betegnelsen på rettighetshaveren

Advokatforeningen peker på at § 2-2 i lovutkastet har fått en uheldig formulering når det der sies at opphavsretten «*gir opphaveren enerett*». «*Opphaveren*» er etter lovutkastet den som har skapt åndsverket, som ofte ikke er den samme som innehaveren av opphavsretten. Ordet «*opphaveren*» bør derfor utgå. Alternativt kan det erstattes med «*rettighetshaveren*», eller man kan legge til «*eller den opphavsretten er overdratt til*».

Overføring som en egen kategori under tilgjengeliggjøring til allmennheten

Advokatforeningen er enig i at forholdet til EU-retten er et viktig hensyn. Imidlertid er Advokatforeningen usikker på om dette hensynet nødvendiggjør at overføring inntas som en egen kategori av tilgjengeliggjøringsbegrepet i den norske loven. Som departementet påpeker, er det ikke slik at alle land har ansett dette som en nødvendig løsning.

Advokatforeningen ser visse betenkeligheter ved den løsningen departementet legger opp til, der

fremføring og overføring oppstilles som sidestilte beføyelser i § 2-2 annet ledd bokstavene c og d. Tradisjonelt har fremføringsbegrepet blitt ansett å omfatte all tilgjengeliggjøring for allmennheten som ikke er eksemplarbundet, unntatt spredning og visning. Dermed konsumerer fremføring opphavsrettsdirektivets overføringsbegrep, og ikke motsatt. Slik sett vil det være riktig å operere med fremføring og overføring som over- og underbegreper, ikke å gjøre dem sidestilte, slik departementet foreslår. Departementets forslag innebærer at grensene for fremføringsbegrepet blir uklare fordi grensene for overføringsbegrepet fortsatt er «i bevegelse» på EU-nivå.

Det vises til at lovens fremføringsbegrep også etter en slik endring vil favne videre enn det en naturlig språklig forståelse kan tilsi. Fortsatt vil fremvisning ved hjelp av tekniske hjelpemidler, der kilden for avspillingen finnes på samme sted som det observerende publikum, anses som fremføring. Videre viser Advokatforeningen til at hensynet til tilpasning til EU-retten også taler for å beholde overføring som en egen underkategori under fremføringsbegrepet, f.eks. ved at § 2-2 (2) litra (c) og (d) i departementet slås sammen.

Endelig peker Advokatforeningen på at det vil være mer hensiktsmessig å bruke uttrykket «*til allmennheten*» enn uttrykket «*offentlig*», for å kvalifisere den visning, fremføring og overføring som er omfattet av opphavsretten. Foreningen viser til at uttrykkene «*for allmennheten*» og «*til allmenheten*» er brukt andre steder i utkastet til § 2-2, at det er brukt i opphavsrettsdirektivet artikkel 3 og 4, og til at det trolig gir riktigere assosiasjoner enn ordet «*offentlig*».

Mot denne bakgrunn foreslår Advokatforeningen at § 2-2 (2) litra (c) og (d) erstattes av én bestemmelse, som for eksempel kan formuleres slik:

«overføres eller på annen måte fremføres til allmennheten»

Med en slik formulering vil kriteriene fremføring og overføring bli overlappende i stedet for komplementære, slik det er redegjort for ovenfor. Dette vil gi grunnlag for å knytte rettsvirkninger til overføringsbegrepet isolert, samtidig som fremføringsbegrepet ikke berøres.

Lenking

Advokatforeningen er enig i at det kan være fornuftig å utsette en eventuell lovregulering av lenkespørsmålet til dette har funnet sin avklaring på EU-nivå. Spørsmålet er vanskelig idet en lovregulering kan ha vidtfavnende konsekvenser. Advokatforeningen er således enig i den begrunnelse departementet gir på dette punkt.

Strømming av innhold fra ulovlig kilde

Advokatforeningen er prinsipielt enig i at loven bør ramme privat strømming av innhold fra ulovlig kilde, slik den også rammer privat eksemplarfremstilling fra ulovlig kopieringsgrunnlag. Imidlertid er Advokatforeningen usikker på om det bør opereres med en ulik rettsstridsgrense i de to relasjoner, slik departementets forslag legger opp til. Forslaget legger opp til svært strenge vilkår for at strømming fra den ulovlige kilden skal anses rettsstridig, for det første må det være «*åpenbart*» at kilden er ulovlig, for det annet må bruk fra den ulovlige kilden «*være egnet til å skade opphavers økonomiske interesser i vesentlig grad*»

Alternativet vil være at det kun er sanksjoneringen (annet enn forbudsdom) som underlegges slike strenge vilkår, slik løsningen i dag er for privat eksemplarfremstilling fra ulovlig kopieringsgrunnlag (§

12). Dersom kilden beviselig er ulovlig, kan det hevdes at rettighetshavsideen bør kunne oppnå et forbud også mot dem som benytter seg av den, altså mot brukersiden. Så lenge rettighetshaveren må bevise at kilden er ulovlig, kan Advokatforeningen vanskelig se at en slik regel vil komme i konflikt med ytrings- og informasjonsfriheten. Det bemerkes i den forbindelse også at en slik «mildere» rettsstridsgrense, som nevnt allerede er innført for privat eksemplarframstilling fra ulovlig kilde.

Departementet trekker selv frem at forskjellen på å laste ned og å strøme innhold i mange tilfeller ikke fremstår som særlig stor for brukersiden. Å operere med forskjellige rettsstridsgrenser i de to relasjoner, kan således også skape forvirring blant brukerne, og dermed rettsusikkerhet.

Departementet synes heller ikke å ha reflektert over om det foreslåtte kriteriet «åpenbart ulovlig er gjort tilgjengelig» kun skal være et materielt krav, eller om det også skal tjene som beviskrav i en domstols tvist. Det heter i forslaget at kriteriet:

«må vurderes konkret. I den forbindelse må bl.a. den aktuelle strømmetjenestens utforming og bruksvilkår vurderes – og hvordan dette fremstår for brukeren. Ved vurderingen kan det bl.a. også ha betydning om det er alminnelig kjent at den aktuelle tjeneste, nettsted e.l. gjør opphavsrettslig beskyttet innhold tilgjengelig på en ulovlig måte.»

Disse uttalelsene synes først og fremst å vise til hvordan tjenesten eller nettstedet, etc. fremstår for brukeren, hvilket tyder på at departementet har ment dette som et materielt krav, og ikke som et beviskrav. I så fall vil det i en domstolstvist være tilstrekkelig å etablere sannsynlighetsovervekt for at situasjonen er/var slik departementet her beskriver. Departementet bør imidlertid selv kommentere dette. Under enhver omstendighet mener Advokatforeningen at vurderingstemaet som beskrives i det ovenstående sitatet er mer treffende for en skyldvurdering, enn for en rettsstridsvurdering. Dette kan ytterligere tilsi at hensynet til ytrings- og informasjonsfriheten først og fremst bør ivaretas gjennom vilkårene for sanksjonering av forbudet, og ikke gjennom vilkårene for rettsstrid. Advokatforeningen foreslår på denne bakgrunn at privat strømming fra ulovlig kilde reguleres på tilsvarende måte som privat eksemplarframstilling fra ulovlig kopieringsgrunnlag, jf. forslaget § 4-3 første jf. siste ledd, dvs. at slik strømming forbyes, men at straff og erstatning for overtredelse av forbudet bare kan ilegges dersom overtredelsen er forsettlig.

2.2.3 Til § 2-6 – fellesverk

Som nevnt ovenfor, bør terminologien i § 2-1 og § 2-6 harmoniseres. Advokatforeningen foreslår at «skapende åndsinnset» benyttes i begge paragrafer som uttrykk for den innsatsen som et åndsverk må være preget av for å oppnå vern etter loven.

2.3 Nærstående rettigheter (lovutkastets kapittel 3)

2.3.1 Innledning

Utkastets kapittel 3 om nærstående rettigheter viderefører i hovedsak bestemmelsene i gjeldende lovs kapittel 5 om vern av utøvende kunstners prestasjoner, databaser, fotografier, produsenter av lydopptak og film, samt kringkastingsselskaper. Særregelen om vern av pressemeldinger i gjeldende lovs § 44 foreslås opphevet, fordi den anses overflødig. Advokatforeningen er enig i at særregelen om pressemeldinger er overflødig og kan oppheves. Foreningen er også enig i at de øvrige bestemmelser om nærstående rettigheter i hovedsak bør videreføres. På et par punkter ser Advokatforeningen behov for klargjøringer ut over det som fremgår av høringsnotatet.

2.3.2 Til § 3-1 - utøvende kunstneres enerett

Etter gjeldende lovs § 42 har utøvende kunstnere «*enerett til å råde over sin fremføring av et verk*». Til forskjell fra innehavere av opphavsrett, gir retten for utøvende kunstneres prestasjoner ingen etterligningsbeskyttelse. I tillegg er vernetiden kortere. Som følge av at prestasjonsvernet er svakere enn opphavsretten, oppstår i noen situasjoner spørsmålet om utøvende kunstnere kan gjøre gjeldende opphavsrett i sine prestasjoner, dersom de oppfyller det alminnelige kravet om verkshøyde (originalitet). Utgangspunktet – både etter gjeldende lov og etter lovutkastet – er at den som skaper et åndsverk, har opphavsrett til verket. Med åndsverk forstås litterære og kunstneriske verk som er uttrykk for original og individuell skapende åndsvirksomhet. Irina E. Tøien har analysert utøvende kunstneres prestasjoner, og konkludert med at disse i mange tilfeller er uttrykk for original og individuell skapende åndsvirksomhet.¹ Spørsmålet om utøvende kunstnere kan kreve opphavsrett i sine prestasjoner, er ikke regulert i gjeldende lov, og er heller ikke berørt i høringsnotatet. For andre nærstående rettigheter, fremgår det derimot at opphavsrett kan gjøres gjeldende, jf. gjeldende lovs § 43 (utkastets § 3-8) og § 43a (utkastets § 3-9). Når en slik regel mangler i § 42 (utkastets § 3-1), skaper det usikkerhet om § 42 er ment som en uttømmende spesialregel, som er til hinder for opphavsrett etter § 1 (utkastets § 2-1). Denne usikkerheten forsterkes av sprikende uttalelser i rettslitteraturen, hvor tendensen synes å være at eldre litteratur har bygd på en forutsetning om at utøvende kunstneres prestasjoner ikke er opphavsrettslig vernet, mens nyere litteratur argumenterer for at opphavsrett kan gjøres gjeldende i prestasjoner som oppfyller det alminnelige kravet om verkshøyde.

Etter Advokatforeningens oppfatning er det behov for klargjøring av utøvende kunstneres rettsstilling. Det lar seg ikke nekte at utøvende kunstneres prestasjoner i mange tilfelle oppfyller de alminnelige kravene om kunstnerisk karakter og originalitet. Utgangspunktet må derfor være at opphavsrett kan gjøres gjeldende i slike prestasjoner, og at utøvende kunstnere har krav på den anerkjennelse og rettsbeskyttelse som opphavsretten gir. Det har vært innvendt mot slik beskyttelse at det vern som gis etter gjeldende lovs § 42, ligger så nær en opphavsrettslig beskyttelse, at behovet for å kunne gjøre opphavsrett gjeldende ikke er stort. Et slikt argument kunne imidlertid også vært brukt mot opphavsrett i andre kunstneriske frembringelser, som for eksempel fotografier, og synes ikke å kunne bære et særskilt unntak for utøvende kunst. Det har også vært innvendt mot opphavsrett i utøvende kunstneres prestasjoner at bedømmelsen av om det foreligger krenkende etterligninger kan være vanskelig. Krenkelsesvurderingen er imidlertid vanskelig for mange kunstformer, og det synes ikke å foreligge noe grunnlag for å bygge på at den generelt er vanskeligere for utøvende kunstneres prestasjoner enn for annen kunst. Det kan i denne forbindelse vises til at opphavsrett i utøvende kunstneres prestasjoner kan gjøres gjeldende i USA, uten at dette ser ut til å avstedkomme særskilte vanskeligheter.² Det er mulig at en klargjøring av at opphavsrett kan gjøres gjeldende i utøvende kunstneres prestasjoner vil få konsekvenser for den kollektive forvaltningen av utøverrettighetene.³ Advokatforeningen mener imidlertid at hensynet til eventuelle økonomiske og praktiske konsekvenser må stå tilbake for den prinsipielle anerkjennelse av rettighetene i prestasjoner som oppfyller lovens alminnelige krav for opphavsrett. Foreningen kan heller ikke se at Norges internasjonale forpliktelser er til hinder for at

¹ Irina E. Tøien, *Skapende, utøvende kunstnere*, Oslo 2016.

² Jf. Tøien *op.cit.* kap. 9.4.1.3.

³ Jf. Tøien *op.cit.* kap. 9.5.3.

opphavsrett anerkjennes i utøvende kunstners prestasjoner.⁴

Mot denne bakgrunn foreslås følgende tillegg i utkastets § 3-1:

«Er en utøvende kunstners fremføring helt eller for en del gjenstand for opphavsrett, kan også denne gjøres gjeldende.»

2.3.3 Til § 3-6 - vederlagsretten for lydopptak

Høringsnotatet inneholder en grundig vurdering av vederlagsretten for lydopptak, herunder av skillet mellom kringkasting og formidling på forespørsel («on demand»), og betydningen av dette skillet. Advokatforeningen slutter seg på dette punkt til departementets vurderinger og lovforslag.

2.3.4 Til § 3-9 – fotografiretten

Den som lager et fotografisk bilde, har enerett til å fremstille eksemplar av det, og til å gjøre det tilgjengelig for allmennheten. Departementet foreslår i utkastets § 3-9 å videreføre gjeldende lovs § 43a, med den endring at sitatretten gis anvendelse også for fotografier. Advokatforeningen slutter seg til dette endringsforslaget, og til at bestemmelsen for øvrig bør videreføres uendret. Foreningen vil imidlertid bemerke at departementets beskrivelse av fotografibegrepet – trolig utilsiktet – er blitt for snever. På side 102 i høringsnotatet uttales at *«det avgjørende er å stadfeste at det dreier seg om et bilde som er blitt til ved lysbølgers innvirkning på lysfølsomt materiale»*. En så snever forståelse av opphavsrettens fotografibegrep er for lengst forlatt. Det anses som sikker rett at gjeldende lovs fotografibegrep også omfatter bilder som er fiksert ved bruk av digital teknologi, og at det omfatter levende bilder uavhengig av om de lagres på et medium eller ikke. Derimot omfatter det ikke den rene reproduksjon av et eksisterende bilde, for eksempel ved fotokopiering eller skanning, og heller ikke bilder som genereres elektronisk, med eller uten menneskelig medvirkning.⁵ Mot denne bakgrunn, og i tråd med departementets målsetning om en enklere tilgjengelig lov, foreslår Advokatforeningen at det i § 3-9 inntas en definisjon av 'fotografisk bilde'. En definisjon som tar sikte på å lovfeste gjeldende rett, kan formuleres slik:

«Med 'fotografisk bilde' menes bilde som er frembrakt ved bruk av kamera eller ved annen teknikk som kan likestilles med fotografering.»

Det må erkjennes at det foreslåtte kriteriet, *«likestilles med fotografering»*, kan skape vanskelige grensedragningsproblemer. Etter Advokatforeningens syn er det imidlertid nødvendig å velge et fleksibelt kriterium, som kan fungere som en teknologinøytral og dynamisk avveiningsnorm. En ytterligere presisering bør skje i forarbeidene. Foreningen peker i denne forbindelse på at det i våre dager skjer en omfattende digitalisering av materiale som er falt i det fri, herunder av eldre fotografier, ved hjelp av ulike teknikker. Spørsmålet om det kan gjøres gjeldende fotografirett i slike digitale gjengivelser har stor praktisk betydning, og det er derfor ønskelig at det omtales særskilt i forarbeidene.

⁴ Jf. Tøien *op.cit.* kap. 10.4.

⁵ Jf. Ole-Andreas Rognstad, *Opphavsrett*, Oslo 2009, side 291–292.

2.4 Avgrensninger av opphavsretten og avtalelisens (lovutkastets kapittel 4)

2.4.1 Innledning

Høringsnotatets kapittel fem omhandler regler om avgrensning av opphavsretten og forvaltning av rettigheter ved avtalelisens. Advokatforeningen støtter i det vesentligste departementets forslag til språklige, strukturelle og materielle endringer som foreslås i kapittelet, men finner grunn til å kommentere enkelte bestemmelser.

2.4.2 Parodi

Departementet har anmodet om høringsinstansenes syn på hvordan parodier eventuelt bør reguleres i ny åndsverklov, i lys av nyere EU-praksis. Advokatforeningen ser ingen grunn til å innta reguleringer som innebærer noen materielle endringer i gjeldende rett. Derimot anser Advokatforeningen det som ønskelig at det rettslige forholdet til parodi klargjøres, både i forhold til åndsverkloven, men også i forhold til øvrige immaterielle rettigheter.

Utfordringen med en slik klargjøring i form av lovtekst er å sikre at denne blir tilstrekkelig pedagogisk, siden spørsmålet hvorvidt en parodi utgjør en krenkelse av andres opphavsrettslige rettigheter eller ikke, for alle praktiske formål blir en vurdering som er sterkt influert av ytringsfriheten. Det vises blant annet til NOU 1999:27 «Ytringsfrihed bør finde Sted» – Forslag til ny Grunnlov § 100, særlig avsnitt 6.2.4.3 der Ytringsfrihetskommisjonen uttaler at «*opphavsrett brukt som et middel for å motvirke en informert debatt ikke kan stå seg mot ytringsfriheten.*» Av denne grunn anser Advokatforeningen det som mest hensiktsmessig at det ikke innføres særskilte regler om parodi i åndsverkloven. Det kan imidlertid være hensiktsmessig at temaet drøftes i lovens forarbeider for å klargjøre hvilke prinsipper og vurderinger i skjæringspunktet opphavsrett og ytringsfrihet som skal legges til grunn. Advokatforeningens grunnleggende prinsipielle holdning er at hensynet til ytringsfriheten bør tillegges stor vekt i paroditilfellene.

2.4.3 Til § 4-2 - visse midlertidige eksemplarer

Departementet foreslår å videreføre gjeldende avgrensning av eneretten til eksemplarfremstilling av visse midlertidig eksemplarer. Advokatforeningen støtter i utgangspunktet forslaget, men har enkelte kommentarer.

Datamaskinprogrammer og databaser

Departementet foreslår å fjerne unntaket som i dag er inntatt i åndsverkloven § 11a annet ledd om datamaskinprogrammer og databaser. I tillegg til dette, er det foreslått å fjerne særbestemmelsen om datamaskinprogrammer og databaser i gjeldende § 39 h. Departementet mener at opphavsrettsdirektivet artikkel 1 nr. 2 ikke bør tolkes så strengt at det utelukker at det generelle unntaket for visse midlertidige eksemplarer også kan gjelde for datamaskinprogrammer og databaser.

Advokatforeningen er av den oppfatning at å fjerne annet ledd i § 11a, og samtidig fjerne særbestemmelsen i § 39 h, og dermed samle spørsmålet om midlertidig eksemplarfremstilling i én bestemmelse, vil kunne skape tolkningsproblemer. Disse tre opphavsrettslige problemstillingene er regulert i tre forskjellige direktiver med ulik ordlyd. Det kan blant annet påpekes at EU-domstolen selv har uttalt at artikkel 1 nr. 2 i opphavsrettsdirektivet innebærer at dataprogramdirektivet må anses som *lex*

specialis i relasjon til opphavsrettsdirektivet (C-355/12 *PC Box*, avsnitt 23 og C-128/11 *Usedsoft*, avsnitt 51). Dette innebærer at en nasjonal likebehandling av alle verkstyper knyttet til spørsmålet om midlertidig eksemplarframstilling vil kunne havne i konflikt med EU-retten, hvor enkelte verkstyper (her datamaskinprogrammer og databaser) er regulert særskilt i egne, verkstypespesifikke direktiver. Dette medfører at den foreslåtte bestemmelsen potensielt kan komme til å måtte tolkes ulikt i forbindelse med ulike verkstyper. Det fremstår således som viktig at bestemmelsen utformes for å hindre dette. Videre er det sentralt at forholdet mellom de foreslåtte endringene i § 4-2 og § 5-10 avklares.

Advokatforeningen mener på denne bakgrunn at det bør vurderes på ny om unntaket for datamaskinprogrammer og databaser bør videreføres i ny lov for å unngå potensiell motstrid med EU-retten og utilsiktede tolkningsproblemer. Hensynet til nordisk rettsenhet taler også for denne løsning. Samtidig er Advokatforeningen støttende til behovet for rettsenhet og ser de prinsipielle utfordringer som ligger i å ha et verksspesifikt unntak.

Forholdet mellom nye § 4-2 om midlertidige eksemplarer og nye § 2-2 tredje ledd om strømming av ulovlig utlagt åndsverk

Advokatforeningen vil også knytte noen bemerkninger til forholdet mellom forslaget § 2-2 tredje ledd om strømming og den foreslåtte regelen i § 4-2 om visse midlertidige eksemplarer.

Advokatforeningen støtter departementets forslag om å videreføre gjeldende rett om at visse midlertidige eksemplarer faller utenfor eksemplarframstillingsretten når de nærmere angitte vilkårene er oppfylt. Det er imidlertid grunn til å påpeke at forholdet mellom den foreslåtte § 4-2 og forslaget om et nytt tredje ledd i § 2-2 åpner for enkelte uoversiktlige grensedragninger og tolkninger som med fordel kunne vært behandlet nærmere i lovens forarbeider i stedet for å foreslå en kasuistisk preget lovregel.

Essensen i problemstillingen er at det i § 2-2 tredje ledd foreslås et forbud mot «bruk» av åndsverk som i mange tilfeller vil ramme brukeratferd som etter § 4-2 faller utenfor opphavsmannens enerett fordi den teknisk sett innebærer framstilling av midlertidige eksemplarer. Som departementet selv nevner, har EU-domstolen nylig fått seg forelagt, i sak C-527/15, et spørsmål om lovligheten av strømming der innholdet er ulovlig lagt ut. Mer spesifikt har domstolen fått seg forelagt spørsmål om opphavsrettsdirektivet må tolkes slik at det ikke skal anses som «*lawful use*» etter artikkel 5 (1) (b) når en midlertidig eksemplarframstilling er utført av en sluttbruker som strømmer et verket fra et nettsted der verket er tilgjengeliggjort uten samtykke fra rettighetshaveren. Dersom domstolen kommer til at slik strømming ikke er å anse som «*lawful use*», vil strømmingen representere en krenkelse av opphavsmannens eksemplarframstillingsrett etter direktivets artikkel 2. I et slikt tilfelle vil det strengt tatt være overflødig med en særregulering i § 2-2 tredje ledd med mindre departementet ønsker inntatt en henvisning til at strømming fra ulovlig kilde er ulovlig i henhold til § 4-2.

På bakgrunn av EU-rettens sentrale betydning for norsk opphavsrett, kan det være grunn til å utsette innføringen av et slikt forbud mot strømming til EU-domstolen har tatt stilling til dette.

2.4.4 Til § 4-5 - fri bruk ved offentlig fremføring og offentlig overføring i undervisning

Avgrensning mellom hvilken bruk som faller innenfor det private området og ikke, har vært omdiskutert på flere områder. For klasseromsundervisning er det slått fast at fremføring av åndsverk skjer innenfor det private området, som følge av at lærer og elever kjenner hverandre godt, slik at "*nære og personlige bånd*" oppstår, jf. også departementets redegjørelse i pkt. 3.3.8 og 5.5.4.3. Personlige bånd oppstår i en

krets hvor det er nærhet i blant annet sosiale relasjoner, tillitsforhold og samhörighet. Adgangen til privatkopiering er tilsvarende begrenset til "*spredning og annen tilgjengeliggjöring innenfor en persons familie og vennekrets, samt andre, lukkede kretser der det er personlige tilknytningspunkter mellom deltakerne*", jf. lovforslaget pkt 5.4.3.2. Det er ingen vesensforskjell mellom disse måtene å definere det private rom på, og dette må innebære at også kopiering som skjer innenfor klasserommet må anses for å skje til privat bruk.

Rettspolitiske grunner tilsier ikke et skille der fremføring innenfor en klasseromssituasjon skjer innenfor det private området, mens kopiering innenfor samme sfære ikke skulle være privat. Lovgiver synes heller ikke å ha forutsatt et slikt skille, se for eksempel Ot.prp. nr. 14 (1994-95) på s. 39, samt Ot.prp.nr.46 (2004-2005) på side 64. Uttalelsene her gjaldt skillet mellom ervervsmessig og personlig yrkesmessig kopiering, hvor det uttales at kopiering i forbindelse med en lærers planlegging av undervisningsopplegget og pensum på et universitet ikke vil utgjøre kopiering til privat bruk. Presiseringen om at det ikke gjelder kopiering til bruk på universitetet er viktig.

Dersom det skal gjøres et skille mellom fremføring og eksemplarframstilling i klasseromsundervisning vil et slikt skille kunne underminere et prinsipp om teknologinøytralitet. Læreren kan i dag spille av et lydopptak for klassen men ikke tillate at den enkelte elev får tilgjengelig en kopi av lydopptaket til egen avlytting på egen PC eller mobil enhet. Likeledes; det er adgang til å fremføre tekst, bilder osv. på prosjektor i undervisningen, men det vil ikke være anledning til å fremføre det samme verket på en felles digital plattform siden det da oppstår en kopi. Et slikt skille fremstår som rettsteknisk uheldig. Klasseromsundervisning er særegent for grunnskole og videregående opplærings. Man befinner seg innenfor en sfære som ikke konkurrerer økonomisk med opphavspersonen, og det er således grunn til å anta at en presisering som beskrevet ovenfor vil være i samsvar med tretrinnsstesten.

Det skal presiseres at læreverk ikke bør omfattes av unntaket. Disse oppfyller ikke de likhetstrekk med fremføring som det er pekt på ovenfor.

Advokatforeningen støtter på dette grunnlaget forslaget til ny § 4-5 da det vil innebære en forenkling og en kjærkommen klargjøring på det aktuelle livsområdet. Den foreslåtte § 4-3 bør presisere at eksemplarframstilling faller innenfor privatbruksregelen, i likhet med den foreslåtte regelen i § 4-5 fjerde ledd for fremføring og overføring i ordinær klasseromsundervisning. Alternativt kan det innføres en henvisning fra § 4-4 som gir uttrykk for at § 4-3 kommer til anvendelse på klasseromssituasjonen.

2.4.5 Til § 4-19 - avgrensning av spredningsretten – konsumpsjon

Departementet foreslår enkelte mindre endringer i reglene om spredningsrettens konsumpsjon. Advokatforeningen støtter de foreslåtte endringene, men finner grunn til å knytte enkelte bemerkninger til forutsetningene departementet ser ut til å legge til grunn for tolkningen av bestemmelsen. Avgrensningen av spredningsretten har vært gjenstand for mye debatt etter EU-domstolens avgjørelse i den såkalte Usedsoft-saken (C-128/11), der domstolen anvendte konsumpsjonsregelen i dataprogramdirektivets artikkel 4 (2) på et tilfelle der det aktuelle verkseksemplaret ble tilbudt via nedlasting på internett. Departementet skriver blant annet på side 159 i høringsnotatet at spredningsretten etter gjeldende rett er knyttet til fysiske eksemplarer av verk, og omfatter ikke digitale overføringer. Dette samsvarer både med gjeldende ordlyd, tidligere forarbeidsuttalelser og antakeligvis også den rådende oppfatningen i juridisk teori. Oppfatningen står imidlertid i et klart spenningsforhold til en uttalelse i den nevnte Usedsoft-dommen om at spredningsretten etter opphavsrettsdirektivet også

omfatter handlinger som ellers faller inn under kategorien «communication to the public» når disse handlingene innebærer en overføring av eierskap (avsnitt 52 i sak C-128/11). Lest i sin sammenheng gir uttalelsen klart uttrykk for at også digitale overføringer kan falle inn under opphavsrettsdirektivets «distribution right», som vi i norsk rett jamfører med spredningsretten.

Videre uttaler departementet på side 161 i høringsnotatet at konsumpsjonsregelen bare får anvendelse ved salg eller annen overdragelse av fysiske eksemplarer og at Usedsoft-dommen dermed kun gjelder konsumpsjonsregelen i programvaredirektivet (altså ikke tilsvarende bestemmelse i opphavsrettsdirektivet). Selv om også disse uttalelsene kan sies å være i overensstemmelse med den rådende oppfatningen i norsk rett, tar de ikke tilstrekkelig høyde for EU-domstolens uttalelser om at digitale overføringer også kan falle inn under opphavsrettsdirektivets spredningsrett, jf. over. Ettersom spredningsretten er gjenstand for konsumpsjon etter opphavsrettsdirektivets artikkel 4 (2), samsvarer departementets uttalelser dårlig med uttalelsene i sak C-128/11. Selv om det konkrete spørsmålet som ble referert til domstolen gjaldt tolkning av programvaredirektivets konsumpsjonsregel, inneholder dommen enkelte uttalelser som eksplisitt gjelder opphavsrettsdirektivet.

Selv om EU-domstolens avgjørelse først og fremst drøfter konsumpsjonsspørsmålet etter ordlyden i opphavsrets- og programvaredirektivet, illustrerer den også konsumpsjonsregelens forankring i EU-traktatens bestemmelser om den frie bevegelse av varer og tjenester. Før det ble vedtatt konsumpsjonsregler i direktivene hadde EU-domstolen utviklet et konsumpsjonsprinsipp basert på EU-traktatens artikkel 36. Prinsippet kan i enkelhet oppsummeres som at EU-traktaten kun tillater at immaterielle rettigheter kan gripe inn i og begrense den frie bevegelse av varer og tjenester i den utstrekning inngrepet kan begrunnes i hensynet til å verne den immaterielle rettighets «specific subject-matter» (sak 78/70 Deutsche Grammophon, C-200/96 Metronome Musik, C-403/08 Premier League). Ettersom prinsippet bygger på EU-traktaten, må også direktivenes ordlyd tolkes i lys av dette, noe EU-domstolen gjør i Usedsoft-saken ved å referere til at et motsatt resultat ville «go beyond what is necessary to safeguard the specific subject-matter of the intellectual property concerned» (avsnitt 63). Denne problemstillingen tas opp av Advokatforeningen siden EØS-avtalens protokoll 28 artikkel 2 uttrykkelig fastslår at EU-rettens domstolsutviklede konsumpsjonsprinsipp skal gjøres til en del av norsk rett, noe som også følger av at EØS-avtalens hoveddel inneholder de samme reglene om fri bevegelse av varer og tjenester som EU-domstolen i sin tid utledet dette prinsippet fra. Dette innebærer at åndsverklovens konsumpsjonsbestemmelse må tolkes også i lys av dette,⁶ noe verken tidligere lovforarbeider eller departementets forslag berører.

Advokatforeningen anmoder derfor departementet om å belyse dette temaet i det videre arbeidet med forslaget til ny lov, slik at problemstillingen i det minste kommer tydeligere frem enn i tidligere lovforarbeid og gjeldende lov.

2.4.6 Til § 4-22 - sitatretten og regler om gjengivelse av verk ved dagshending mv.

Advokatforeningen er enig i videreføringen av sitatregelen i nye § 4-22. Departementet har likevel kommet med enkelte uttalelser om innholdet i sitatretten som nødvendiggjør enkelte kommentarer. Disse

⁶ Rognstad, Spredning av verkseksemplar, s. 41 flg, Rognstad, EØS-konsumpsjon av immaterialrettigheter: skrankene for EF- og EØS-rettslig regulering av nasjonal lovgivning og Vegar Waage, Konsumpsjon av opphavsmannens spredningsrett ved digitale overføringer, masteroppgave, Bergen 2015 (tilgjengelig på nett) s. 49 flg.

kommentarene refererer seg primært til uttalelsene i siste avsnitt på side 172 om «vederlagsfriheten» i sitatretten og uttalelsen på side 173 om forholdet mellom yringsfriheten og opphavsretten.

I sistnevnte uttalelse om forholdet mellom yringsfriheten og opphavsretten skriver departementet at:

«Dersom EMK artikkel 10 og Grunnloven § 100 i unntakstilfelle tilsier at yringsfriheten skal ha forrang fremfor opphavsretten, legger departementet til grunn at det også vil kunne siteres fra verk som ikke er offentligjort». Advokatforeningen er av den oppfatning at denne uttalelsen er uheldig. Det vises i denne sammenheng blant annet til NOU 1999:27 «Yringsfrihed bør finde Sted» – Forslag til ny Grunnlov § 100, avsnitt 6.2.4.3 der Yringsfrihetskommisjonen uttaler at «opphavsrett brukt som et middel for å motvirke en informert debatt ikke kan stå seg mot yringsfriheten.»

Departementet uttaler på side 172 at sitatretten bør være snever for verk som etter sin art er «egnet til å virke som blikkfang, illustrasjon og lignende, som for kunstverk og fotografier. For slike verk er det også foreslått videreført særlige regler om adgang til gjengivelse ved dagshendinger og i andre situasjoner. Departementet anser derfor at det ikke bør kunne siteres vederlagsfritt fra slike verk for å illustrere, utdype eller berike en fremstilling». Advokatforeningen er av den oppfatning at denne uttalelsen gir uttrykk for en innsnevring av sitatretten som ikke har grunnlag i verken praksis eller teori. En slik tolkning av sitatretten er etter Advokatforeningens oppfatning en materiell endring av sitatrettens innhold. All den tid det ikke er foreslått noen materiell endring av sitatrettsbestemmelsen anser Advokatforeningen det som uheldig at departementet gir slike uttalelser om dens innhold siden det vil skape en svært unødvendig uklarhet. Dersom man mente å endre bestemmelsen og gjeldende rett burde dette komme til uttrykk i lovteksten. Advokatforeningen er av den oppfatning at regelen ikke bør endres på en slik måte som uttalelsen sitert ovenfor synes å gi anvisning på.

2.4.7 Til §§ 4-32 flg. – avtalelisens

Generelt om avtalelisensordningen

På prinsipielt grunnlag anses det fra Advokatforeningens side som utfordrende at lovforslagets ordlyd gir inntrykk av å bygge på et prinsipp om kollektiv klarering som lovens primærordning, slik § 4-32 første ledd gir inntrykk av, mens det i høringsnotatet fremgår at avtalelisens primært er tenkt benyttet der det ellers ville være vanskelig å gjennomføre klarering på en praktisk måte (se f.eks s. 213, nest siste avsnitt). En klargjøring av formålet med avtalelisensen burde komme bedre til uttrykk i lovteksten, f.eks i § 4-36. I stedet for er det lagt opp til en ordning der det kun er opphavspersoner som har reservert seg mot det, som ikke vil kunne bli omfattet av avtalelisens.

Retten til opphavspersonene og retten til avtalelisensorganisasjonene må sees i sammenheng med den monopolsituasjon avtalelisensorganisasjoner kan ha som konsekvens, og den virkning dette vil kunne få i de markeder som utgjør et" nærmere angitt område". Samtidig må hensynet til rimelig vederlag, herunder de praktiske mulighetene til å innhente vederlag hensyntas. Denne balansen synes ikke å være tilstrekkelig hensyntatt i lovutkastet og det synes ikke som om de økonomiske konsekvensene av lovforslaget er tilstrekkelig vurdert.

Det har på dette området vært mange og omfattende tvister de siste 10 årene. Forslaget synes ikke å ta tak i og forsøke å løse de utfordringene disse tvistene har synliggjort, hvilket er uheldig da dette trolig ville være ønskelig for alle parter som har vært involvert i disse konfliktene.

Vilkårene for bruk av verk ved avtalelisens

Advokatforeningen støtter departementets forslag om å videreføre den grunnleggende bestemmelsen om avtalelisens i ny lov (§ 4-36 (3)) og forslaget om å innta representativitetskravet som en del av denne.

Advokatforeningen mener imidlertid at departementets omformulering av representativitetskravet til «et stort antall» ikke nødvendigvis oppnår målsetningen om å tydeliggjøre innholdet i representativitetskravet. Dersom målsetningen er å klargjøre at det ikke er ment å henvise til et krav om flertall, men å henvise til at det skal gjøres en skjønnsmessig vurdering, der blant annet også organisasjonens egnethet spiller inn, bør ordlyden etter Advokatforeningens syn reflektere at representasjonskravet nettopp er et moment i en samlet skjønnsmessig vurdering av organisasjonens egnethet. Dersom hensikten er å innføre et flertallskrav (eller en enda høyere terskel) bør likeledes dette klargjøres.

Verken den gjeldende formuleringen om «*vesentlig del av*» eller den foreslåtte «*et stort antall*» reflekterer den vurderingen som departementet faktisk skal foreta og oppfyller ikke den intensjonen som departementet har med revideringen. Begge formuleringene kan fort oppfattes som å innebære en kvantitativ avgrensning mot organisasjoner som representerer et isolert sett lavt antall opphavspersoner, uten at dette i praksis blir avgjørende. Videre er det etter Advokatforeningens syn av betydning å avklare regelens utforming i forhold til muligheter for flere aktører med avtalelisens innenfor samme området, slik det er å finne enkelte steder i utlandet. Advokatforeningen er av den oppfatning at det på enkelte områder kan være fordelaktig med konkurranse, for å bidra til bedre vilkår for rettighetshavere og bedre effekt av ordninger som avtalelisens.

Advokatforeningen foreslår på bakgrunn av dette at någjeldende lovs formulering av representativitetskravet videreføres, men at ordlyden i større grad henviser til den faktiske vurderingen som departementet skal foreta. Dersom hensikten er at representativitetskravet kun skal inngå som et moment i vurderingen av organisasjonens egnethet og ikke skal være et selvstendig kvantitativt vilkår må dette gjøres tydeligere. Det bør vurderes om man bør ha et krav til minsterepresentativitet som bør oppfylles forut for den bredere vurderingen slik at man sikrer at alle organisasjoner som kan godkjennes oppfyller et felles minstekrav og ikke risikerer en utglidning på området. Det anses vesentlig at departementet i sin godkjenningssprosess har klare og entydige kriterier å forholde seg til.

2.5 Overgang av opphavsrett (lovutkastets kapittel 5)

2.5.1 Innledning

Advokatforeningen er som nevnt innledningsvis enig med departementet i at det bør tas hensyn til de opprinnelige (originære) rettighetshavernes særlige behov, og at reglene må utformes under hensyn til de visse grupper av rettighetshavere – særlig på den frie kunstens og litteraturens områder – ofte vil være den «svake» part i kontraktsforhandlinger. Foreningen mener likevel at lovforslaget på noen punkter går lenger enn nødvendig i prioriteringen av rettighetshaverne, og at noen av de foreslåtte særreglene er unødvendige. Advokatforeningen vil derfor knytte enkelte bemerkninger til noen av de foreslåtte reglene.

2.5.2 Til § 5-1 (2) andre punktum – spesialitetsprinsippet

Departementet foreslår å lovfeste det såkalte «spesialitetsprinsippet». Dersom formålet med revidering

av bestemmelsen er å gjøre lovteksten mer pedagogisk og samtidig videreføre gjeldende rett er Advokatforeningen positiv til en slik lovfesting.

Advokatforeningen er imidlertid av den oppfatning at ordlyden § 5-1 (2) går for langt i forhold til spesialregulering på opphavsrettsområdet og at både den foreslåtte ordlyden for spesialitetsprinsippet og bevisbyrde går for langt i å beskytte opphavspersonene. Advokatforeningen er av den oppfatning at det er uheldig at den foreslåtte bevisbyrderegelen og den formuleringen som er foreslått for spesialitetsprinsippet er behandlet i samme ledd uten at forholdet mellom disse er tydeliggjort. Det er Advokatforenings syn at spesialitetsprinsippet bør klargjøres slik at det ikke er noen tvil om at det ved tolking av avtalevilkår om overdragelse av opphavsrett som utgangspunkt er de alminnelige avtalerettslige reglene som får anvendelse, og at det først er der resultatet etter en slik tolking er uklart, at spesialitetsprinsippet får anvendelse. Slik § 5-1 (2) er utformet er dette ikke klargjort, og Advokatforeningen er av den oppfatning at den foreslåtte utformingen må endres dersom intensjonen er å videreføre det eksisterende spesialitetsprinsippets anvendelsesområde.

2.5.3 Til § 5-1 (2) første punktum – bevisbyrde

Departementet foreslår i tillegg til kodifisering av spesialitetsprinsippet å lovfeste spesialitetsprinsippet som en bevisbyrderregel til fordel for originær rettighetshaver. Advokatforeningen støtter ikke dette forslaget.

Forslaget er begrunnet i at opphavspersonen presumptivt er den svake part i et avtaleforhold om overdragelse. Etter Advokatforeningens oppfatning er dette slett ikke alltid tilfellet. Etter hvert som teknologi som tidligere i stor grad kun var tilgjengelig for større selskaper med store ressurser, nå i mye større grad har blitt tilgjengelig for mange flere, er det Advokatforeningens oppfatning at stadig flere små selskaper, ofte enkeltmannsforetak, utøver den rollen som de større selskapene tradisjonelt utførte. Det vises også til at rettighetshavere i stor grad representeres av interesseorganisasjoner og kollektive forvaltningsorganer. Mot denne bakgrunn vil det etter foreningens oppfatning være for vidtgående å innføre en generell bevisregel, som vil kunne føre til uheldige resultater der styrkeforholdet mellom partene i realiteten er jevnbyrdig eller i favør av rettighetshaver. Det gjeldende spesialitetsprinsippet vil etter Advokatforeningens syn være tilstrekkelig for å fange opp tilfeller hvor styrkeforholdet er relevant i tolkning av avtaleforhold, slik gjeldende rett er i dag.

Departementets valg av begrepet «bevisbyrde» er for øvrig egnet til å skape tvil og potensielt egne prosessuelle spørsmål, all den tid begrepet «bevisbyrde» ikke kan sies å ha et entydig og klart innhold i norsk rett og for alle praktiske formål er en dynamisk størrelse i den enkelte prosess. En erverver som hevder å ha ervervet en rettighet vil alltid ha bevisbyrden for sitt krav, men det er etter Advokatforeningens syn ikke grunnlag for å lage en spesialregel som sier at en rettighetshaver som påstår at verket ikke har blitt overdratt skal kunne skyve bevisbyrden for dette over på den han retter sitt krav mot. En slik vektforskyvning vil være spesiell i norsk rett og det er vanskelig å se at departementet påviser et begrunnet behov for dette i høringsnotatet.

Advokatforeningens prinsipielle syn er derfor at § 5-1 (2) første og tredje setning bør tas ut av forslaget og at man kun viderefører det rene tolkningsprinsippet ved klarhet. Dersom departementet går videre med forslaget, anmoder Advokatforeningen at departementet tydeliggjør innholdet i regelen i langt større grad enn det foreliggende høringsnotat gjør.

2.5.4 Til § 5-3 – rimelig vederlag ved overdragelse av opphavsrett

Departementet foreslår å lovfeste et ufravikelig krav om rimelig vederlag ved overdragelse av opphavsrett. Advokatforeningen er ikke positiv til lovfesting av en slik regel. Utgangspunktet er at det gjelder avtalefrihet, og dette utgangspunktet bør bare fravikes dersom vektige grunner taler for det. Foreningen kan ikke se at det er gitt en tilstrekkelig begrunnelse for å fravike avtalefrihetens prinsipp på opphavsrettsområdet (ut over den generelle begrensningen som følger av avtaleloven § 36). Det må i denne forbindelse tas i betraktning at opphavspersonen *ikke* har noen plikt til å overdra sin rett. I så måte står de i en annen stilling enn *oppfinnere*, som i arbeidsforhold innen visse grenser har *plikt* til å overdra retten til sine oppfinnelser. Når arbeidstakeroppfinnere er gitt ufravikelig rett til rimelig vederlag etter arbeidstakeroppfinnelsesloven, må det ses i lys av at de ikke står fritt i spørsmålet om overdragelse. Det at arbeidstakeroppfinnelsesloven inneholder en ufravikelig regel, tilsier derfor ikke i seg selv at en lignende regel bør innføres i åndsverkloven.

Dersom dette prinsippet innføres, er Advokatforeningen imidlertid av den oppfatning at ordlyden må gjøres klar, entydig og balansert i forhold til både opphavspersonens og erververs interesser. Det kan synes som om avtaleforholdet bestemmelsen er ment å ta utgangspunkt i bygger på situasjonen der det er en forhandling mellom en enkeltstående opphavsperson og en sterk kommersiell aktør der sistnevnte nesten forutsettes å ønske å utnytte misforholdet i styrke. Som redegjort for under punkt 3.5.3, anser Advokatforeningen det for å være et mer nyansert bilde enn det som synes å være lagt til grunn av departementet. § 5-3 bør således både justeres i forhold til dagens situasjon og i forhold til at begge parters interesser må inngå i vurderingen.

Videre er det viktig å klargjøre og avklare om forhold etter avtaletidspunktet skal tillegges vekt i vurderingen. Departementet har i punkt 6.5.4 påpekt behovet for en slik avklaring, og tar det utgangspunkt at det er forholdene på avtaletidspunktet som blir hovedmomentet i vurderingen. Advokatforeningen er enig i dette, og mener at dette må fremgå av ordlyden. Slik departementet påpeker, er det et spørsmål om det er behov for en ytterligere revisjonsmulighet av avtalene ift. det som i dag fremgår av avtalelovens § 36. Advokatforeningen er av den klare oppfatning at dette ikke er tilfelle og at dersom det skal innføres en regel som setter en lavere terskel for avtalerevisjon eller tilsidesettelse av avtalen etter avtalelovens § 36 må dette begrunnes i svært tungtveiende forhold samt, eventuelt, tydeliggjøres i større grad enn det som fremkommer av den foreslåtte ordlyden.

Bestemmelsen må også vurderes i lys av departementets øvrige forslag, eksempelvis forslaget om å lovfeste spesialitetsprinsippet som en bevisbyrderregel. Samlet sett gjør departementets forslag potensielt store inngrep i avtalefriheten og partenes forutsigbarhet i et avtaleforhold, også i de situasjonene hvor opphavspersonen i realiteten er en sterk eller likestilt part. Det er vanskelig å se at departementet har påvist et behov for en så tydelig slagside i forhold til opphavspersonen og at konsekvensene av forslaget, både økonomisk og praktisk, er tilstrekkelig vurdert.

2.5.5 Til § 5-4 - lemping av avtaler om overdragelse av opphavsrett

Advokatforeningen støtter ikke forslaget om å innføre en egen «henvisningsregel» til avtaleloven § 36. Det er etter Advokatforeningens oppfatning ikke hensiktsmessig lovgivningsteknikk, og all den tid denne teknikken ikke benyttes i særlig grad i øvrige lover, bør det heller ikke inntas i åndsverkloven.

2.5.6 Til § 5-5 - adgang til å ta tilbake overdratte rettigheter hvis de ikke utnyttes av erververen

Departementet foreslår å lovfeste en ny regel om at erververe har en plikt til å bruke ervervede rettigheter og at originær rettighetshaver har en rett til å si opp avtalen dersom denne plikten ikke etterleves.

Advokatforeningen vil knytte noen kommentarer til forslaget og den foreslåtte utforming og innhold. Prinsipielt sett er også dette forslaget et vesentlig inngrep i avtalefriheten mellom opphavsperson og erverver, som det bør påvises gode grunner for å innføre.

Dersom en slik regel ønskes innført mener Advokatforeningen at den foreslåtte ordlyden i ny § 5-5 rent språklig bør tydeliggjøres både i ordlyd og begrunnelse. I første punktum fremgår det at erververen har en plikt til å benytte de overdratte rettighetene innen tre år. I påfølgende punktum er det henvist til at opphavsmannen «i slike tilfeller» kan si opp avtalen med ett års frist. Advokatforeningen mener at «*i slike tilfeller*» er en uheldig formulering, som med fordel kan erstattes med for eksempel «*i de tilfeller der slik utnyttelse ikke skjer innen tre år, kan opphaveren ...*». Det vises i denne sammenheng til de øvrige nordiske formuleringene som departementet har omtalt i høringsnotatet.

Bestemmelsen vil også gi grunnlag for tvister rundt hva som skal anses som bruk/utnyttelse, noe en justering og presisering av lovforslaget kan søke å forhindre.

Advokatforeningen er også av den oppfatning at ordlyden med fordel kan tydeliggjøres i forhold til beregning av oppsigelse. Slik ordlyden fremstår nå gir den opphav til to tolkningsalternativer. Enten at frist kan gis i løpet av treårsperioden slik at virkningen av oppsigelse inntreffer dag én i år fire, eller at oppsigelsen kan gis først når treårsperioden har løpt ut, slik at erververen i praksis gis fire år til å gjøre verket tilgjengelig for allmenheten.

Advokatforeningen er også av den oppfatning at det bør innføres en unntaksbestemmelse for tilfeller der (for eksempel) et filmprosjekt eller andre rettighetsutnyttelser tar lengre tid å finansiere enn først antatt. Dersom erververen av bestanddelene i filmprosjektet har ansett det som rimelig at oppsigelsesretten først skal inntre etter fire år, og det på et tidspunkt viser seg at finansiering eller lignende tar lengre tid enn planlagt, bør det etter Advokatforeningens syn være mulighet til forlengelse, gjerne en automatisk forlengelse dersom det foreligger rimelig grunn til at bruken ikke er satt i gang. Adgangen bør ikke være for snever, og bør gi tilstrekkelig forutsigbarhet slik at insentivet til å iverksette større investeringer, som for eksempel filminnspillinger, ikke blir motarbeidet.

Det bør også tydeliggjøres om ordlyden i første punktum er ment å gi opphavspersonen et rettskrav på at erververen tilgjengliggjør verket. Uttalelser fra departementet på side 270 kan tyde på en slik forståelse. Dette er i så fall en ordning som ikke er forenelig med blant annet redaktøransvaret, og ytringsfriheten for øvrig, og som ikke bør innføres. Videre bør departementet ta stilling til hvordan en slik regel er ment å praktiseres ved private kjøp, særlig i forhold til tilgjengliggjøring av kunstverk.

2.5.7 Til § 5-6 - lovfesting av regelen om overgang av opphavsrett i ansettelsesforhold

Departementet foreslår å lovfeste det ulovfestede prinsippet i norsk rett om at opphavsrett til verk skapt i ansettelsesforhold, i mangel på annen avtale, anses overgått til arbeidsgiveren i den utstrekning det er nødvendig for at ansettelsesforholdet skal nå sitt formål.

Advokatforeningen støtter forslaget, men bemerker at det fremstår som ønskelig med en klargjøring av innholdet i første ledd, siste punktum, i punktet «*bruksformer som kunne forutsees*» dersom denne i det hele tatt bør beholdes. Med de teknologiske fremskritt som er gjort de siste tiår fremstår det som et mer filosofisk spørsmål å bedømme hvilke bruksformer som er mulig å forutse med den raske utviklingen man ser per i dag.

2.6 Forskjellige bestemmelser (lovutkastets kapittel 6)

2.6.1 Til § 6-2 - retten til eget bilde

Advokatforeningen støtter forslaget om å videreføre § 45 c i någjeldende åndsverklov i § 6-1. Det er imidlertid grunn til å påpeke at den rettslige utviklingen på dette temaet i all hovedsak skjer ved EMD. De noe kategoriske unntakene som er oppstilt i § 45 c må derfor i all hovedsak leses på grunnlag av praksis fra EMD. Med bakgrunn i departementets uttalte formål med revideringen kan det stilles spørsmål om det er formålstjenlig å ytterligere tydeliggjøre dette, i alle fall i lovens forarbeider. Dersom dette uansett er planlagt gjort i forbindelse med innføring av nye personvernregler i 2016, kan det være hensiktsmessig at vurdering av § 45 c utsettes.

2.6.2 Til § 6-2 - forbud mot å bruke tittel mv. som kan forveksles med annet åndsverk

Advokatforeningen er av den oppfatning at dette er en overflødig regel som med fordel kan oppheves. Åndsverklovens § 2 og markedsføringslovens bestemmelser vil for de aller fleste tilfeller fange opp slike situasjoner, og med tanke på de få tenkte situasjoner som kan oppstå mellom andre enn næringsdrivende på dette området, synes regelen overflødig. Dette understrekes også av den nærmest fraværende mengden rettspraksis på området. Dersom departementet ønsker å beholde en slik bestemmelse av pedagogiske årsaker, bør forholdet til øvrig lovgivning, herunder markedsføringsloven § 30 og § 25, klargjøres.

2.7 Særskilte tiltak ved inngrep i opphavsrett m.m. på Internett (lovutkastets kapittel 8)

Advokatforeningen slutter seg til departementets forslag om videreføring av bestemmelsene i nåværende kapittel 7a. Herunder slutter Advokatforeningen seg til departementets argumenter for å beholde beslutningskompetansen hos domstolene i forhold til å gi pålegg etter bestemmelsen i åndsverksloven § 56c). De nye reglene trådte i kraft 1. juli 2013, og inntil nå har kun én sak vært prøvd for domstolene. Advokatforeningen er enig med departementet i at det er for tidlig å konkludere i forhold til om de nye bestemmelsene fungerer etter sin hensikt.

2.8 Sanksjoner (lovutkastets kapittel 9)

2.8.1 Innledning

Advokatforeningen slutter seg til departementets vurdering, jf høringsnotatets punkt 10.4, om at det er ønskelig at håndhevingsreglene på hele det immaterialrettslige området i størst mulig grad er like, med mindre særlige hensyn tilsier avvik.

Advokatforeningen stiller imidlertid spørsmål om begrepet "inngrep" bør benyttes gjennomgående på

samme måte som i lovene om industrielt rettsvern, slik departementet har foreslått. Med begrepet inngrep forstås det å gripe inn i noe, og dette er naturlig å benytte så lenge det er snakk om bestemmelser som gjelder rettigheter. Åndsverksloven inneholder imidlertid en rekke forbudsbestemmelser, som f.eks en rekke av bestemmelsene i forslaget kapittel 6 og 7, samt forslaget § 2-2 tredje ledd. Advokatforeningen mener at det blir kunstig å si at noen har gjort inngrep i en forbudsbestemmelse. For øvrig benyttes uttrykket " *inngrep i rettigheter* " i forslaget §§ 9-1, 9-2 og 9-3, noe som ytterligere kan skape usikkerhet med hensyn til om bestemmelsene kun gjelder ved krenkelse av lovens rettighetsbestemmelser. Advokatforeningen foreslår å benytte formuleringene: "*Den som har overtrådt bestemmelsene i denne lov*" i §§ 9-1 og 9-2, og "*For forsettlig eller uaktsom overtredelse av bestemmelsene i denne lov*" i erstatningsbestemmelsen § 93.

2.8.2 Til § 9-1 - forbud mot inngrep i rettigheter

Advokatforeningen slutter seg til departementets vurderinger og forslag til bestemmelse i ny § 9-1.

2.8.3 Til § 9-2 - straff

Advokatforeningen foreslår at uttrykket "*inngrep i rettigheter etter denne lov*" erstattes med "*overtrådt bestemmelsene i denne lov*", slik det fremgår ovenfor under punkt 3.8.1.

Departementet har anmodet særlig om høringsinstansenes syn på hensiktsmessigheten av å videreføre bestemmelsene i gjeldende § 54 bokstav c til e.

Etter Advokatforeningens mening er det fornuftig ikke å videreføre bestemmelsen i bokstav d. Advokatforeningen slutter seg til departementets begrunnelse i denne sammenheng. Hva gjelder bokstav c og e, er det etter Advokatforeningens mening mer tvilsomt om overtredelser ved "import" eller "innførsel" dekkes av forslaget til ny lov. Noen enerett til *innførsel* av et produkt i den hensikt å tilgjengeliggjøre det for allmennheten, i strid med opphavsretten, er ikke omfattet av forslag til ny § 2-2. I bestemmelsens første ledd nr. 2 er det tilgjengeliggjøringen som er omfattet av eneretten.

I den sammenlignbare bestemmelsen i patentloven § 3 første ledd nr. 1 omfatter eneretten også å "innføre" et produkt i den hensikt å utby, bringe i omsetning eller anvende produktet som er dekket av patentbeskyttelsen.

Etter forslag til ny åndsverklov vil innførsel av et åndsverk i den hensikt å tilgjengeliggjøre det for allmennheten ikke være en overtredelse av lovens bestemmelser før tilgjengeliggjøringen har funnet sted.

Etter straffeloven 2005 § 15 første ledd kan "*Den som har forsett om å fullbyrde et lovbrudd som kan medføre fengsel i 1 år eller mer, og som foretar noe som leder direkte mot utføringen, straffes for forsøk, når ikke annet er bestemt*". Ut fra dette kan innførsel anses som "noe som leder direkte mot utføringen" (her: tilgjengeliggjøringen) og dermed som forsøk på overtredelse av reglene i forslaget til ny åndsverklov. Det vil i tilfelle være straffbart etter forslaget § 9-2 første ledd, jf. straffeloven 2005 § 15 første ledd. Det er imidlertid uklarthet knyttet til en slik tolkning.

Dersom det er en annen enn den som har til hensikt å tilgjengeliggjøre produktet for allmennheten som står for innførselen, kan denne i medhold av straffeloven 2005 § 16 dømmes for forsøk på medvirkning allerede ved innførselen.

Advokatforeningen mener at når man beveger seg på strafferettens område, er det særlig sterke grunnet til at lovgivningen er klart utformet. Advokatforeningen foreslår at innholdet i bestemmelsene i gjeldende åndsverklov § 54 bokstav c og e, reflekteres også i ny åndsverklov ved at "innførsel med den hensikt å tilgjengeliggjøre for allmennheten" fremgår eksplisitt som underlagt rettighetshaverens enerett.

Det kan gjøres over samme lest som for eksempel i patentloven ved at det inntas i forslagets § 2-2 der det passer. Da vil det klargjøres at innførsel med den hensikt å tilgjengeliggjøre for allmennheten også er omfattet av rettighetshavers enerett.

Et alternativ er å ta en lignende formulering inn i straffebestemmelsen i forslagets § 9-2, for å klargjøre at innførsel i den hensikt å tilgjengeliggjøre for allmennheten kan være straffbart, fremfor å se hen til en (noe usikker) tolkning av lovens bestemmelser i sammenheng med straffeloven 2005 § 16 om forsøk. Innførsel i disse tilfellene vil da være en fullbyrdet straffbar overtredelse og ikke kun forsøk. Medvirkning kan straffes, jf. straffeloven 2005 § 15.

Ettersom det er flere løsninger som synes akseptable, foreslås det ingen konkret endring i forslagets ordlyd utover formuleringene som fremgår ovenfor.

2.8.4 Til § 9-3 - erstatning og vederlag

Departementets forslag til ny bestemmelse om erstatning og vederlag er i stor grad likelydende med tilsvarende bestemmelser i de øvrige immaterialrettslige lovene. Advokatforeningen er enig i at dette er hensiktsmessig.

Advokatforeningen stiller imidlertid spørsmål ved formuleringen i forslagets § 9-3 annet ledd. Av denne fremgår at der hvor det foreligger forsett eller grov uaktsomhet, skal inngriperen, dersom rettighetshaveren krever det, betale det dobbelte av rimelig vederlag eller erstatning for ikke-økonomisk skade, i stedet for vederlag eller erstatning etter første ledd.

Av nåværende åndsverkslov § 55 følger at skade som voldes ved inngrep kan kreves erstattet etter alminnelige erstatningsregler, og at ved forsettlig eller grovt uaktsomme krenkelser kan retten dessuten tilkjenne opphavsmannen erstatning for skade av ikke-økonomisk art. I nåværende lov kan således erstatning for ikke-økonomisk skade kreves i tillegg til alminnelig erstatning. Begrunnelsen for å innta en hjemmel for å kreve erstatning for ikke-økonomisk tap var for det første å sanksjonere krenkelser av de ideelle rettighetene, og for det andre som et supplement til erstatningsansvaret hvor bevisproblemer gjør at rettighetshaveren ikke får dekket sitt fulle økonomiske tap⁷

Slik bestemmelsen lyder i forslagets § 9-3 er imidlertid muligheten til å kreve erstatning for ikke-økonomisk skade ikke lenger et supplement, men et alternativ til erstatning og vederlag etter første ledd. Advokatforeningen antar at dette ikke har vært intensjonen med formuleringen i forslagets punkt 9-3, og i så fall bør ordlyden i annet ledd endres (se forslag nedenfor).

For øvrig bemerkes at någjeldende § 55 begrenser retten til å kreve oppreisning til krenkelse av rettighetene til opphavsmenn, utøvende kunstnere og den avbildedes rett etter § 45c. Forslaget § 9-3 utvider virkeområde for bestemmelsen til å gjelde alle rettighetshavere etter loven, herunder også

⁷ Advokat Arne Ringnes, "Erstatning (oppreisning) for ikke-økonomisk skade", NIR 2005, s. 615-622

juridiske personer. Advokatforeningen er enig i at avgrensningen i någjeldende § 55 ikke lenger synes hensiktsmessig i lys av bestemmelsens formål, og det kan også stilles spørsmål om den er i overensstemmelse med EUs håndhevelsesdirektiv artikkel 13. Advokatforeningen slutter seg derfor til departementets forslag på dette punkt.

Advokatforeningen slutter seg for øvrig til at muligheten for å kreve det dobbelte av rimelig vederlag bør være et alternativ til å kreve vederlag eller erstatning etter første ledd, slik som i de øvrige lover om immaterielle rettigheter. Videre er Advokatforeningen enig i at rettighetshaveren, hvor det foreligger forsett eller grov uaktsomhet, ikke bør kunne kreve både det dobbelte av rimelig vederlag og kompensasjon for ikke-økonomisk skade. Ved en eventuell endring av bestemmelsen bør det derfor sikres at disse to grunnlagene fremdeles er alternative grunnlag.

Advokatforeningen foreslår følgende endring av ordlyden:

"Er det handlet forsettlig eller grovt uaktsomt, skal inngriperen, dersom rettighetshaveren krever det, i stedet for vederlag og erstatning fastsatt etter første ledd, betale det dobbelte av rimelig vederlag, alternativt kan rettighetshaver kreve erstatning for ikke-økonomisk skade i tillegg til vederlag eller erstatning etter første ledd."

I forslaget til ny § 9-3 er det videre angitt i nest siste ledd at bestemmelsen ikke gjelder ved inngrep, eller medvirkning til inngrep, som nevnt i § 2-2 tredje ledd og § 4-3 første ledd, med mindre handlingen er forsettlig. § 4-3 er bestemmelsen om unntak for kopiering til privat bruk og forslagets første ledd første setning lyder: "Når det ikke skjer i ervervsøyemed eller på grunnlag av en ulovlig gjengivelse av verket, kan enkelte eksemplarer av et offentliggjort verk fremstilles til privat bruk." Det fremstår derved som to unntak fra retten til privat bruk; bruk i ervervsøyemed og bruk på grunnlag av en ulovlig gjengivelse av verket. Advokatforeningen legger til grunn at det kun er unntaket om ulovlig gjengivelse av verket det er ment å henvise til, og stiller spørsmål om dette burde vært klart angitt i ordlyden i § 9-3 nest siste ledd. Advokatforeningen foreslår følgende alternative ordlyd:

"Bestemmelsene i denne paragraf gjelder ikke bruk som angitt i § 2-2 tredje ledd eller fremstilling av eksemplarer på grunnlag av en ulovlig gjengivelse av verket, jf § 4-3 første ledd, med mindre handlingen er forsettlig. Tilsvarende gjelder ved medvirkning til slike handlinger."

2.8.5 Til § 9-4 - tiltak for å hindre inngrep i rettigheter

Advokatforeningen er enig med departementet i at unntaket i gjeldende § 56 siste ledd, om at eksemplarer ervervet i god tro til privat bruk ikke skal være gjenstand for tiltak som omhandlet i bestemmelsen, bør videreføres. Departementet har vært i tvil om dette skal fremgå eksplisitt av bestemmelsen, eller om det er tilstrekkelig at dette følger av rimelighetskravet, og har anmodet særlig om høringsinstansenes syn på dette.

Etter Advokatforeningens syn bør unntaket for erverv i god tro til privat bruk fremgå eksplisitt av loven all den tid unntaket uansett skal gjelde, og uansett følger av en fortolkning av rimelighetskravet i forslaget til ny § 9-4 første ledd. Et eksplisitt unntak vil, etter Advokatforeningens syn, kunne bidra til at man unngår tvister eller opptakt til tvister i slike tilfeller. Dersom det skal være opp til brukere og rettighetshavere, som sjelden vil lese forarbeidene til lover, å tolke rimelighetskravet, vil det etter Advokatforeningens syn kunne bidra til unødvendig ressursbruk og utilbørlig trykk ovenfor de som rettmessig har ervervet noe til

privat bruk, i god tro.

Imidlertid vil Advokatforeningen foreslå å ta ut siste del av setningen som lyder "med mindre det gjelder avstøpning av skulptur", idet det er vanskelig å se begrunnelsen for at det skulle være en særlig regel for avstøpning av skulptur. Videre foreslår Advokatforeningen at siste setning om at bestemmelsen ikke gjelder byggverk tas ut, idet spørsmålet om tiltak i forhold til byggverk må kunne løses etter rimelighetsvurderingen i første ledd.

2.8.6 Til § 9-5 - tillatelse til bruk

Advokatforeningen er enig i at det bør inntas en bestemmelse om tillatelse til bruk, tilsvarende som i lovene om industrielt rettsvern. Det foreslås imidlertid å innta «*etter en forholdsmessighetsvurdering*» i teksten, slik at det kommer tydeligere frem at begge parters interesser skal hensyntas i vurderingen. Det er særlig opphavspersonens ideelle rettigheter som kan begrunne en slik forskjell i forhold til de øvrige lovene på immaterialrettens område.

Advokatforeningen foreslår derved følgende ordlyd:

"I stedet for å fastsette tiltak etter §§ 9-1 og 9-4, kan retten etter en forholdsmessighetsvurdering når helt særlige grunner foreligger, gi tillatelse til bruk av rettigheten mot rimelig vederlag til rettighetshaveren og på passende vilkår for øvrig. Slik tillatelse kan bare gis til den som har handlet i aktsom god tro."

3. Avslutning

Som nevnt innledningsvis, er Advokatforeningen enig i at det er behov for en ny åndsverklov, og foreningen støtter departementets målsettinger om forenkling, modernisering og tilpasning



Jens Johan Hjort
leder

Vennlig hilsen



Merete Smith
generalsekretær

Saksbehandler: Trude Molvik
tm@advokatforeningen.no

